

Локални избори у БиХ одржани су 5. октобра, али имајући у виду структуру ове врло специфичне земље и дубоке унутрашње међунационалне поделе и, ништа мање значајно, пратећи поруке кључних актера на политичкој сцени – може се рећи да ови избори представљају тек «пробну вожњу» за заузимање стартних позиција за опште изборе који ће бити одржани кроз две године. Иако одржани у релативно мирној клими и донекле подношљивој међунационалној атмосфери, и ови локални избори представљали су потврду да је БиХ дубоко подељена земља, у којој се политичке партије боре искључиво за наклоност бирача унутар националног корпуса из којег саме потичу. Но, то се могло и очекивати, а ако се ко нечему другоме надао, онда тај, у најмању руку, не познаје елементарне претпоставке на којима почива БиХ.

Ситни «успеси» нових «мултиетничких» партија

Другим речима, резултати избора представљају још једну озбиљну потврду дијагнозе с којом се БиХ носи тринаест година након трогодишње клиничке смрти: они који су мислили да се у БиХ на овим изборима може појавити барем једна велика и успешна «мултиетничка» партија, дакле, партија коју ће подједнако као своју доживљавати велики број и Срба и Бошњака и Хрвата – и овога пута су дебело погрешили.

Чак и скромни «успеси» партија које се највише представљају као «мултиетничке» у БиХ само су ситни изузеци који потврђују мало пре поменуто правило. Елем, Народна странка «Радом за бољитак» коју су основали херцеговачки бизнисмени Лијановићи, највише успеха имала је на подручју западне Херцеговине, где је у неколико општина успела да парира ХДЗ-у БиХ, партији која је и сада однела убедљиву победу међу Хрватима у западној Херцеговини и средној Босни, те остаје водећи чинилац хрватске политике у БиХ.

Поменута НС «Радом за бољитак» успела је тек у неколико општина РС као и у општинама у Федерацији БиХ са апсолутном/релативном бошњачком већином да освоји нешто одборничких мандата, али ни близу оном броју на основу ког би се могла сматрати макар донекле утицајном и међу Србима и Бошњацима у «њиховим» општинама. Друга декларисана «мултиетничка» партија по имену «Наша странка», чији је оснивач оscarовац Данис Тановић, није забележила ни такав успех. Као партија у чију «светлу» будућност, заправо, највише верују сарајевски либерали, «Наша странка» успела је да освоји највише мандата у деловима Федерације с бошњачком већином, да се уз то «угура» у Градску скупштину у Сарајеву, док је њена заступљеност у хрватском бирачком телу и у РС остала на нивоу статистичке грешке.

Резултати ове две партије не треба да чуде, тим пре што се нити једна међу њима не изјашњава о будућности земље чији је политички амбијент јасно национално диференциран. Док се, дакле, зна које партије гласно претендују да заступају интересе Срба, Бошњака и Хрвата, НС «Радом за бољитак» и «Наша странка» просто су одбиле да се одреде према степену заштите колективних националних права, базирајући своје поруке готово искључиво на индивидуалним грађанским правима: те партије, а поготово Тановићева «Наша странка», као свој циљ промовишу интерес «обичног човека» који би требало понајпре да се огледа у порасту животног стандарда грађана и економском

бољитку целе земље, остављајући по страни велике теме као што су механизми заштите колективних права и уставно уређење БиХ. Истине ради, НС «Радом за бољитак» се делимично разликује од «Наше странке», повремено се декларишући за постојећи уставни поредак, путем, рецимо, именовање посебног партијског координатора само за Републику Српску; такође, њене вође знале су да кокетирају са идејом трећег «хрватског» ентитета у намери да придобију хрватско бирачко тело у западној Херцеговини. Међутим, и та партија, као и «Наша странка», далеко отвореније шаљу поруку да ће до релаксације међунационалних односа у БиХ кудикамо лакше доћи уколико БиХ економски ојача и буде осетно поправљен животни стандард грађана. Они, рецимо, сада не доводе у питање постојеће ентитетско уређење БиХ, али ни када стидљиво помињу нови уставни модел – њихове идеје не иду даље од наизглед помирљиве и помало испразне реченице да «договор о будућности БиХ треба да буде плод компромиса три народа». Зато их огромна већина «обичних» грађана, посебно Срба и Бошњака, ни изблиза нису препознали као заштитнике РС/ следбенике програма регионализације БиХ; а ни највећи део Хрвата их не доживљава као баштинике идеје трећег, хрватског ентитета, односно као политичаре који барем имају разумевања за ту тежњу.

Другим речима, у намери да се структурно разликују од свих осталих, ове партије нису понудиле потпуно јасну перспективу «обичним» грађанима српске, хрватске и бошњачке националности, једино најављујући да ће им та перспектива бити отворена када буду решене њихове највеће социјално-економске невоље. То је, дакле, сасвим обрнуто од идеје на којој почивају поруке свих националних партија или социјалдемократских партија с националним призвуком: најпре решити национално питање/национална питања у БиХ. Наравно, у овом тренутку решење тог питања/тих питања није ни на виду, јер се национални концепти међусобно искључују у великој мери: српске партије захтевају признање РС од стране бошњачких и хрватских партија; хрватске партије све одлучније истрајавају на захтеву за хрватским «мултиетничким» ентитетом; бошњачке партије траже реструктурисање целе БиХ.

Могло би се, према томе, рећи да ни српске, хрватске и бошњачке партије не нуде потпуно јасну перспективу бирачима међу својим сународницима, но перспектива «сужена» на одбрану постојећих уставних националних и индивидуалних грађанских права, односно на «освајање» нових права је, ипак, доживљена од стране огромне већине тих бирача као колико – толико реалистична, па и сигурна у односу на понуду нових «мултиетничких» партија.

Податак да се више од 60 одсто порука које су упутиле дванаест највећих српских, хрватских и бошњачких партија током предизборне кампање односило на општа политичка питања, а не на решавање комуналних проблема – зарад чега се, је ли, локални органи власти и бирају – недвосмислено упућује на закључак да су се и грађани на овим изборима превасходно руководили порукама које су им упућивали челници и/или водећи људи тих партија, а тек у мањој мери обећањима кандидата за водећа места у локалним управама.

Бошњачка хомогенизација око СДА и Странке за БиХ

Међу Бошњацима, као најбројнијем народу у БиХ, убедљиву победу однела је Странка демократске акције, повећавши број начелничких места у општинама у Федерацији БиХ са 32 на 37. То, истовремено, значи да ће у најмање исто толико општина СДА претендовати и на формирање одборничке већине у општинским парламентима, тим пре што је Странка за БиХ Хариса Силајџића, која је савезник СДА, освојила места у четири општине у Федерацији БиХ. Силајџићева партија се обично означава као губитник локалних избора у овом ентитету, али се не може рећи да је поражена, пошто је, практично, стекла услове да задржи локалну власт тамо где је и до сада имала.

Поред тога, када се саберу сви гласови које је освојила на протеклим изборима, приметно је да Силајџићева партија није забележила осетнији пад подршке. Показало се, међутим, да сам Харис Силајџић, откако се пре две године вратио у политику, за то време није допринео да и његовој партији порасте рејтинг. Силајџићево деловање међу Бошњацима најчешће је критиковано као бесплодно и непринципијелно: његови захтеви у правцу минимизирања утицаја Републике Српске у БиХ по правилу су јачали политичке одговоре у Бањалуци од очувања аутономије РС до захтева за издвајање из БиХ; мање – више увијено страни дипломати указивали су с негодовањем на Силајџићеву оштру националну реторику, а онда када би Силајџић био похваљен из међународних кругова, као приликом договора са Милорадом Додиком о «полицијској реформи» - бивао је прокажен од СДА и СДП БиХ малтене као бошњачки «издајник». Све то, мало по мало, морало је допринети да Силајџић на овим општинским изборима не може донети својој партији већи рејтинг од онога који је Странка за БиХ досегла с њим пре две године на општим изборима у БиХ, односно без Силајџића на претходним локалним изборима пре четири године.

У међувремену, СДА је под вођством Сулејмана Тихића, иако губитника од Силајџића на изборима за бошњачког члана Председништва БиХ пре две године, успела да подигне свој рејтинг и, практично, учврсти свој положај као партија у којој релативна, али убедљива већина Бошњака осећа своје политичко упориште. Шаћир Филандра, један од водећих бошњачких интелектуалаца, сматра да је убедљивом победом СДА међу Бошњацима, Тихић тренутно поразио радикалне националне и верске струје унутар СДА, у чије претходнике се убрајају Бакир Изетбеговић и део вођства који се сматра ближим верском поглавару босанских муслимана Мустафи еф. Церићу – него што је то Тихић. Резултат СДА под вођством Тихића, Филандра сматра «најбитнијим босанским резултатом ових избора». «Тихић није лидер, то сам неће и не може бити, али је преузео место првог у Бошњака. Бошњацима на позицији првог политичара одговара систематичан, одмерен, озбиљан, толерантан, тактичан, поштен, храбар, одлучан и упоран државник», оцењује Филандра, којем се не може спочитати необавештеност о друштвеним приликама међу Бошњацима. Тим пре је, међутим, тешко бити уверен да је за Тихићево «испливавање» битнији спој особина које уз Тихићево име наводи Филандра, неголи извештан тактички узмак Тихићевих супарника у СДА предвођених Изетбеговићем млађим; истим онима који су пре две године мање-више отворено подржали Силајџића против Тихића, па се сада вратили Тихићевој «тактичности» након мршаваг успеха Силајџићеве својеврсне «булдожер дипломатије».

У таквој врсти «ривалитета», другој по снази партији међу Бошњацима – Социјалдемократска партија БиХ Златка Лагумџије – простор за деловање драстично је сужен. То показује и благи пад рејтинга Лагумџијине странке, који се огледа у смањењу броја општина које ће водити: са 13 пре четири године на 9 до наредних избора.

Посматрано са српске стране разлике између тројице водећих бошњачких лидера, а наочито између Тихића и Силајџића, данас постоје једино у тактичким потезима којима се служе у међусобној борби за учвршћивање свог положаја. Ако је, рецимо, између Тихића и Силајџића пре две године било озбиљнијих концепцијских разлика – оне се, практично, данас готово и не испољавају. Штавише, Силајџићеви иступи у Генералној скупштини УН и Парламентарној скупштини Савета Европе, с једне стране, и Декларација СДА, с друге стране, делују као добро синхронизовани политички потези: док Силајџић позива велике силе «да не дозволе легализацију геноцида у БиХ», називајући РС «геноцидном творевином», у Декларацији СДА се тражи враћање (пред)ратног Устава Републике БиХ «уколико Дејтонски споразум не буде спроведен».

СНСД-ов «продор на исток» и СДС-ова «одбрана»

Суочени са таквим настојањима из Сарајева, српски бирачи у Републици Српској поново су највише поверења указали Савезу независних социјалдемократа коју води премијер РС Милорад Додик, што указује на процену да Срби у РС и даље сматрају да интересе РС Додик и његови најближи сарадници успешније заступају од других партија.

Након ових избора, СНСД ће контролисати готово две трећине општина у РС, што значи да ће у њима имати своје директно изабране начелнике општина и вероватно одборничку већину уз помоћ досадашњих коалиционих партија на републичком нивоу: Партије демократског прогреса (ПДП) Младен Иванића, Социјалистичке партије (СП) и Демократског народог савеза (ДНС). Но, ретко где су ове партије наступале заједно, шта више негде су поједине међу њима наступале у коалицији са опозиционим СДС-ом. Тачније, било је свих могућих комбинација, изузев коалиција «љутих» ривала СНСД-а и СДС-а.

Тако су социјалисти, без помоћи СНСД-а, успели да сачувају власт у Фочи, а у Босанском Броду уз помоћ Додикове партије. ПДП је изгубио сва три начелничка места која је до сада имао, због чега је проглашен једним од губитника ових избора у РС, мада је повећао број одборника у Скупштини Града Бањалука и у још неколико мањих општина, чиме је амортизовао пад рејтинга у другим срединама, па и у великим градовима као што је Добој. Шта више, Младен Иванић је израчунао, пошто је сабрао гласове ПДП-а у свим општинама, да је његовој партији скочио рејтинг за неких 3-4 одсто у последњих две године.

Ипак, раст рејтинга међу тзв. малим партијама најочљивији је у Демократском народном савезу, партији коју су – ко се тога сећа још – пре осам година основали дисиденти из тадашњег Српског народног савеза који је основала Биљана Плавшић након разлаза са послератним СДС-ом. У међувремену, Плавшићкин СНС се сасвим угасио, а њени дисиденти су стрпљиво градили страначку инфраструктуру, трудећи се да их не

«усисају» ни СНСД, ни СДС, профилишући се као партија десног центра, која се, успут буди речено, недавно «посестримила» са «Новом Србијом» Велимира Илића. У Приједору и у Зворнику изградили су снажна упоришта, улазећи у савез некад са СДС-ом, некад са СНСД-ом. Њихов резултат на овим изборима многе је изненадио: председник ДНС Марко Павић задржао је место начелника општине и власт у Приједору, а освојили су и начелничка места у две оближње мале општине. Поред тога, у Бањалуци су, по броју освојених одборничких места, избили на треће место, иза СНСД-а и ПДП-а, а испред СДС-а. У Бијељини је ДНС, такође, трећи: иза СДС-а и СНСД-а, а испред ПДП-а. Напокон, у Зворнику је ДНС остао на другом месту, што се, такође, може сматрати великим успехом ако се има у виду да је испред њих само СНСД, а да је СДС пао с првог на треће место по броју одборника. Тако ће, рецимо, ДНС чинити локалну власт у Зворнику са СНСД-ом, а у Бијељини са СДС-ом. Но, на овакве коалиције, као смо већ поменули, нису биле имуне ни остале тзв. мале партије, али је из таквих комбинација на протеклим локалним изборима ДНС политички профитирао више и од ПДП-а, а о другим тзв. малим партијама(социјалисти, радикали, локалне партије) да и не говоримо.

У највећем броју општинама ови локални избори представљали су судар кандидата СНСД-а и СДС-а, а у том судару «дебљи» крај извукао је СДС. Мерено бројевима, СНСД је успео да преотме СДС-у осамнаест мањих општина на истоку и град Прњавор на западу РС, док СДС није преузео ниједну општину од СНСД-а, шта више у Бањалуци су, на прилично неозбиљан начин, пропустили прилику и да кандидују противника дугогодишњем градоначелнику из редова Додикове партије. Но, у СДС-у имају разлога да буду задовољни што су успели да сачувају власт у Добоју и у Бијељини: СНСД је признао да је на та упоришта СДС-а – у којима нико други од 1990. године није имао власт – концентрисао највише капацитета у кампањи, али и СДС је, такође, признао да је упро све своје снаге не би ли «одбранио» Добој и Бијељину.

Након свега, може се рећи да је СНСД велики победник локалних избора у РС, а да је СДС изгубио не баш безначајан део моћи коју је до сада имао на истоку РС, али – наизглед звучи парадоксално – није забележио значајнији пад подршке. Напротив, захваљујући великом одзиву бирача на истоку РС(око 60 одсто), СДС је чак забележио благи раст броја гласова, наравно блажи од раста гласова датих СНСД-у. Другим речима, обе ове партије у наредне две године чека оно што се назива «радом на терену» уколико желе да задрже, односно преокрену поменуте трендове.

СНСД-ов «продор на исток» последица је више фактора, међу којима, сасвим сигурно, најснажнији фактор представља агресивни ангажман Милорада Додика у протеклој кампањи. Готово да није било дана у последњих месец дана кампање да Додик није био у посети неком од места на истоку и свуда је уверљиво, а некада и увредљиво махао обећањима: у малим општинама обећавао је стотине хиљада евра из републичког буџета, а у већим местима обећавао је милионе евра инвестиција. Своја обећања везивао је искључиво за подршку локалних бирача кандидатима СНСД-а, а није се либио ни да «упозори» да ће у општине у којима СДС победи – стићи само оно што је обавеза републичких власти, док је неким чак отворено запретио да «неће добити ништа» ако не гласају за кандидате СНСД-а.

Ипак, тешко је веровати да су Срби на истоку РС из страха гласали за СНСД у већој мери него до сада. Пре би се рекло да је део бирача на сиромашнијем истоку РС просто одлучио да да шансу Додик да испуни део обећања, како би се барем ублажила немаштина у низу малих општина које се простиру од «граница» Семберије до краја источне Херцеговине. Истовремено, бирачи на истоку РС у већини случајева нису тако лако ускраћивали подршку СДС-у, чак ни у Требињу, где је СНСД-ов начелник општине сачувао своје место са непуну четири одсто предности у односу на СДС-овог кандидата, мада су, с друге стране, бирачи у центру источне Херцеговине СДС-у готово преполовили број досадашњих одборничких мандата. Ипак, ретке су општине на истоку РС у којима су кандидати СНСД-а и СДС-а побеђивали једни друге са значајном разликом. Обично је реч о неколико процената разлике, а у неким случајевима и о ситним постоцима, попут општине Источна Илиџа, у којој је досадашњи СДС-ов начелник изгубио од политичког «анонимуса» из СНСД-а са свега двадесетак гласова разлике. Но, ту је пораз био утолико тежи, јер је заменик председника СДС-а био њихов локални кандидат. С друге стране, и СНСД-у је тешко пао пораз у Бијељини, где су полагали можда највише нада, с обзиром да је њихов кандидат један од најугледнијих бизнисмена у РС и БиХ. Но, ствар неуверљиве процене и обећања на крају кампање датом локалним Бошњацима да ће њихово повратничко насеље Јања добити статус општине – коштали су пораза СНСД-овог кандидата: упркос подршци локалних огранака бошњачких партија, локални Бошњаци ни упркос поменутом обећању, нису гласали у очекиваном броју за СНСД-овог кандидата. Није, дакако, ни СДС раније био имун на подршку Бошњака, али им, барем, заузврат нису нудили општину, ако ништа оно због тога што се таква понуда међу српским бирачима у тој истој Јањи – а то је неколико хиљада прогнаних Срба из Федерације БиХ који су се скућили поред бошњачког дела те вароши – доживљавала, у најмању руку, као неразуман уступак локалним Бошњацима.

После свега, посебно ће бити интересантно у којој би мери «поларизација» међу Србима на СНСД и СДС могла утицати на српску стратегију у одбрани интереса РС. Другим речима, питање гласи: у којој мери би могао настрадати општи национални интерес српског народа у РС – а он би се могао дефинисати као тежња за што снажнијом самосталношћу унутар БиХ и ослањање на политичку помоћ Србије – у наставку борбе између СНСД-а и СДС-а за превласт међу Србима?

Први одговор на то питање могао би да стигне из Брчког, где су на изборима за Скупштину дистрикта српске политичке партије наступале у две колоне: у првој је био СНСД, а у другој коалиција СДС-а, ПДП-а, ДНС-а и радикала. Ова коалиција је била знатно надмоћнија од СНСД-а, а обе су биле слабије пласиране од Социјалдемократске партије БиХ Златка Лагумџије, којој већински Бошњаци у Брчком убедљиво највише верују и која је до сада била водећа владајућа партија у дистрикту. Дobar знак је што су се вође СНСД-а, СДС-а и ПДП-а, Милорад Додик, Младен Иванић и Младен Босић – овај последњи је био и носилац листе коалиције у Брчком и појединачно је добио највише гласова у дистрикту – већ другог дана након избора усагласили да заједно истакну кандидатуру за новог градоначелника Брчког (градоначелник се бира посредно, гласовима већине посланика у Скупштини дистрикта, уз договор са бошњачким и хрватским посланицима, оп. а.). То једноставно увиђање да су политички Срби у збиру знатно јачи од водеће бошњачке партије и да заједно могу доћи до значајног утицаја на

Пише: Слободан Дурмановић
среда, 08 октобар 2008 21:17

прилике у Брчком – а што до сада није био случај – може бити знак да су политички Срби коначно схватили да, када је реч о питањима од виталног националног значаја, више могу постићи заједничким наступом, него партијским солирањем. Тим пре када је реч о Брчком, јер страни дипломати заједно са високим представником Мирославом Лајчаком захтевају да што пре буде донесена одлука о будућем статусу овог «кондоминијума». Извесно је да су амерички дипломати склони подршци решењу које захтевају бошњачки политичари: да Брчко добије статус аутономне јединице чије би се надлежности готово граничиле са надлежностима ентитета. Срби су истицали захтев да Брчко дистрикт остане јединица локалне самоуправе, према којој РС и ФБиХ имају иста права и обавезе, како је то предвиђено и Коначном арбитражном одлуком за Брчко.

Но, тај српски захтев биће, сасвим сигурно, много озбиљније схваћен уколико све релеватне српске политичке партије у Брчком, а поготово све институције РС, снажно и јединствено стану у одбрану свог става.